

IL-HARES TAD-DAR TAGHNA

Ta' TARCISIO L. XERRI

Il-hares jeżisti? Kieku kelli ngħid iva, mur ara kemm kont insib min iġhidli li din tal-hares mhix ħlief ħrafa li biha jbeżżgħu lit-ťfal żgħar biex joqogħdu kwiet. Iġhiduli li jien wiehed minn dawk li kienu mietu qabel, li mohħi mimli bin-nuħħala, li għadni naħsibha kif kienu jaħsbuha bużnannieti, u jagħtuni ħafna titli oħra li tagħhom niżżihom ħajr minn qalbi. Forsi wkoll ikun hemm xi hadd li jżomm miegħi, u jgħid li l-hares jeżisti, u bil-kemm ma jipprova iwaqqa' għaċ-ċajt, biex ma ngħidx igiddeb, lil dawk li ma jemmnux li l-hares jeżisti. Erħilu jsemmi x'kienet rat nanntu darba meta kienet għadha tifla, x'kienet semgħet zitu meta darba niżlet fil-kantina ġġib qolla nbid, u jibqa' sejjer hekk sakemm jerfa' l-arblu ta' razztu kollha u jgħid dak jew dik x'kienet rat jew semgħet. Izda trid taqta' t-tara minn dak li jgħidu xi wħud, għax tista' ssib lil xi hadd li jħobb iżid xi ċoff ma' dak li jkun sama'. Jien ma jien se'r inżomm ma' hadd biex ma nidholx bejn il-basla u qoxritha, iżda sejjer ngħidilkom dak li ġralna darba meta kont għadni daqsxejn ta' tifel.

Bil-kemm kont għalaqt it-tnax-il sena, meta missieri ħassel dar il-ġmiel tagħha. Ommi kienet sejra ttir bil-ferħ għax fl-aħħar kienet sabet dar għal qalbha, u jien u ħija m'għamilniħiex għajb għax, ħienja daqs il-griedel, bdejna ntellgħu u nniżżlu liema kienet sejra tkun il-kamra tal-logħob u dik ta' l-istudju. F'kelma waħda din id-dar kienet sonbor għalina għax sa ġnejna kien fiha. Xtaqt kom taraw lil missieri jippassigga magħha, u jxejjer 'l hawn u 'l hinn sebghu l-werrej t'idu l-leminjia, qisu xi surmast tal-banda jżomm it-temp, juri fejn kien sa jħawwel is-sigra tal-laring, dik tal-lumi, u dawk tal-frott ir-qiq. Ommi, bil-banda l-oħra, bil-qies f'idejha, erħilha tqis u tkejjel kemm-il bieb u kemm-il tieqa, biex tara x'tul ta' drapp kellha bżonn għall-purtieri.

Wasal il-jum tal-ġarr. Hawn xtaqt kom taraw 'l ommi, qisha xi general fl-eqqel tal-battalja, taġhti l-ordnijiet fejn iqieghdu l-gwardarobba, il-veřrina, u l-imbarazz kollu li kellna. Kienet se tinqala' daqsxen ta' tilwima fuq mera żgħir. Missieri qal li fejn qegħditu ommi ma kienx postu, iżda din mill-ewwel sadditlu ħalqu u qaltlu li hu ma kienx jifhem fit-tiżjin tad-dar.

Issa kienet waslet l-ewwel lejla li norqdu fiha. Kif konna miġbura madwar il-mejda nieku l-ikla ta' filgħaxija, smajna bħal ħoss ta' zinn-zinn-zinn. Ommi ġibdet wiċċha u ħarset lejn missieri, mis-sieri ħares lejn ommi, u jiena u ħija ħarisna lejhom it-tnejn.

"Dan x'ħoss hu, Ġořġ?" staqsiet ommi lil missieri. "Mħux il-ħares, ħux, għax jekk inhu l-ħares, naqbad u mmur għand ommi. Isma'!"

"U x'hares hares, ta' papasek! Int mill-ewwel tfattarha!"

Mahfun mill-biża' għall-kelma hares, qomt minn fejn kont, u mort intfajt gozz ma' djul ommi, fil-waqt li hija għamel l-istess. Il-hoss ma heda xejn, u ma nafx kemm dam sejjer—zinn-zinn-zinn! Missieri ipprova jgħid xi haġa, iżda ommi ma tatux żmien.

"Wikkiek biha, Ganni l-Masri!" reġġhet fendiet ommi. "Ma nafx, hej, lil Ganni! Dak lagħab bik! Kien messek tbejlek għajnejk minnu! Għalltek! Qliek b'żejtek!"

"Qlieni b'żejti, le", hatafha missieri, "u ara x'inti tgħid! Ta' din id-dar żammli kibx il-Lhud, għax daqqejtlu erba' mitt lira waħda fuq oħra!"—Erba' mitt lira kienu flus kbar erbghin sena ilu.—"La hsilna għamilna l-att, mhux lakemm jerga' lura minnu, imma miskin hu jekk inhu kif qed taħseb inti!"

"Li kont minnek, immur infittxu issa stess", reġġhet ommi, "ħalli jkun jaf x'begħelna! Jew għax bniedma ta' ksir il-għonq m'iniex sejra ngibu għal idejja? Jekk haseb li sejjer jorbtilna idejna għax għamilna l-att, naf inwasslu mal-gustizzja! Hobbni u obghodni, jien hekk magħmula! Jekk haseb li għallatna, nurih li toqba fl-ilma għamel!"

"Ara x'nagħmlu," qal missieri. "Għal-lejla norqdu lkoll fil-kamra li għażilna għat-tfal. Dan il-lejl f'tebqa t'għajn iġhaddi, imbagħad għada filgħodu nara mmurx insibu".

"Għax ma tmurx issa", qaltu ommi. "Il-ftira shuna tajba. Jien u t-tfal niġu mieghek, għax hawn waħdi ma noqghodx".

"Bħal issa hu ħin? Dalam b'ruħ ommu u missieru! Minn hawn sa għand Ganni hawn ġibda ġmielha! Għal-lejla aħjar karba minn kelma, imbagħad għada, bħalma għidtlek, immur insibu u, bis-sewwa jew bidnewwa, ikollu jwaqqa' l-att".

Sadattant il-hoss kien spiċċa, u bħallikieku kulhadd kien serrah rasu. Missieri u ommi ntefghu fuq is-sodod tiegħi u ta' hija — ommi bil-hwejjeg b'kollox — u lilna tefgħulna żewġ saqqijiet fl-art. Iżda bilkemm konna ntfajna biex norqdu li ma smajniex hoss iehor, donnu xi hadd kien qed iġerrem il-ħajt. Lil missieri tatu rasu għax ra li kien wehel b'zokk mill-kbar, u kellu jiblagħha sa għarqbejh li f'dik id-dar kien hemm il-ħares.

Ommi qamet b'salt. "Bravu għalih il-Masri, x'erba' rbajja' falza fi! X'haseb? Li flusna huma tal-ġild? Infaqna għajnejna f'dar li ma tiswiex haħba! Ishaq u ilgħaq biex tfaddal sold biex imbagħad jiġi xemnieq bħal dak u jixrobhomlok! X'jiswa li d-dar hi arjuża la darba fiha dawn il-hsejjes kollha! Ma tiginix id-dinja bi tqila u mmur insibu issa!" U kieku kellha tasallu waħda minn dak li xtaqet lill-Masri, ma nafx x'kien isir minnu. X'għadda aktar bejniethom ma nafx għax, għalkemm imbazza', irqadt, u Alla waħdu biss jaf b'kemm imniegħel u spettri flomt.

Bil-għajnuna t'Alla sebaħ. Missieri ha ftit kafè bil-ħatfa, u mar isib lil Ganni. Qalulu li kien siefer awl il-lejl, u qalb missieri għamlet tikk. Għalhekk mar jistaqsi 'l Bertu ta' Lippa, il-ġar tagħna, fuq id-dar.

"Le!" qal Bertu lil missieri. "Qatt ma smajt li dik id-dar fiha l-ħares u li jisimgħu l-hsejjes fiha!"

"U jien, l-aktar, mhux minħabba fija", biggħelhielu missieri, "imma taf int in-nisa, meta jdaħħlu fellus f'rashom mhux lakemm terġa' toħ-roġhulhom".

"Nitkellmu bil-Malti, Ġorġ", qal Bertu. "Għadek m'għidtlx xi hsejjes smajtu".

Missieri qallu b'kulma konna smajna l-lejl ta' qabel, u mbaġhad Bertu qallu: "Għidtl li fit-tmienja ta' filgħaxija bdejtu tisimgħu l-hsejjes. Il-lejla f'xi t-tmienja u nofs niġi, u għidli xi tkunu rġajtu smajtu". U baqgħu hekk.

Lanqas laħaq wasal id-dar missieri, li ommi ma laqgħetux b'elf mistoqsija—jekk sabux lill-Masri, x'qallu, x'wieġbu, kif baqgħu, jekk kinux sejrjn jitolgħu l-Qorti, jekk kienx sa jagħtih il-flus lura—in-somma hallet ilsienha kif kienet taf, u ma nafx kemm-il salib senngħet fuq il-mejda li f'dik id-dar ma toqgħodx.

Missieri kellu jsoddilha ħalqha b'elf twegħiba mpaspra minnu dak il-ħin, għax holl xagħrek u ġib iż-żejt kieku jgħidilha li l-Masri kien siefer. Kellu seba' mitt sena li tasal dik l-għaxija biex jara x'kien sa jgħidlu Bertu.

Mat-tmienja l-hoss reġa' beda. Żinn-żinn-żinn! Bumm-bumm-bumm! Żinn-bumm! Żimm-bumm!

"Hemm aħna!" qalet ommi b'fawra f'wiċċha. "Sa jerġa' jibda! Il-lejla biddel it-ton! U le; irrodd salib għal wiċċi, u f'din id-dar ma noqgħodx! Jekk nibqgħu sejrjn hekk, Wied Inċita jew iċ-ċimiterju jirbaħni! Imxi miegħi ħalli nsorr hwejġi u mmur għand ommi. Litfal nehodhom miegħi, u int ara x'sa tagħmel!"

"Iva issaporti ftit sakemm naraw x'għidilha Bertu ta' Lippa", qalilha missieri.

"Dan Bertu ta' Lippa x'jindaħal?" staqsiet ommi. "Imxi miegħi, għidtlek".

Wara ftit habbat il-bieb. Kien Bertu, u wara li sar jaf b'kollox qal, "Naħseb li dak li smajtu jien kont nagħmlu. Hux minn dik il-kamra għidtu li kien ġej il-hoss?"

"U l-mniefaħ jonfhuk, x'ruħ xierfa għandek!" ħatfitu ommi. "Mela trid tmarradna bis-suffejra u tibgħatna l-qabar?!"

"Bil-mod, Mariroż", qalilha Bertu. "Jekk jien qed nagħmel il-hoss mhux apposta qed nagħmlu. Ma' dak il-ħajt, min-naħa tiegħi, inwaħħal ir-ranċila biex inqatta' s-silla għall-bhejjem, u l-hoss li tisi-mgħu mhux ħlif il-hoss li tagħmel is-silla mar-ranċila. Tafu intom, il-ħajt singlu, u l-hoss jirbombja għandkom. Difatti l-lum habbatilkom mal-ħajt".

Għal dan il-kliem wiċċna ddawwal, u mbaġhad ommi staqsietu: "U xi tgħidilha għal dak il-hoss ta' tgerrim fil-kamra l-oħra?"

"Għiduli liema kamra hi", qal Bertu.

Wara li hadnieh fil-kamra tagħna tar-rqad, Bertu għadda idu minn

ma' lhitu, qagħad jaħseb ftit u mbagħad qal: "Wara dik il-kamra taħbat l-istalla taż-żiemel, u naħseb li l-ħoss hu t-tgerrim taż-żiemel hu u jomgħod is-silla. Il-ħoss jinstama' aktar bil-lejl. Issa minn għada stess nibdillu l-post, u r-ranċila nwaħħalha ma' ħajt ieħor. Wisa' għandi kemm irrid".

U difatti hekk kien. Mill-għada stess il-ħsejjes spiċċaw għal kollox. Ilkoll serraħna rasna, u Bertu ta' Lippa baqa' l-akbar ħabib tagħna. Ommi u missieri kienu mietu, Alla jaħfrilhom, hija kien daħal patri u mar għall-missjoni, u jien, ma' marti u wliedi, għadni noqgħod fiha sal-lum, u ma smajt ebda ħoss ieħor.

Qegħdin taraw xi minn daqqiet x'ikun il-ħares? Issa bħal dawn il-praspar issib kemm trid.